

listy 10

2007

Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť

Ročník 14 / Cena 20 Kč

Život je len závan vetra Jozef Gáfrik

Prepisujeme dejiny Bratislavy Peter Mayer

Famózný brankár Jozef Leikert

Z histórie a súčasnosti Klubu slovenskej kultúry v Prahe (8. časť) Helena Nosková

Z Tretej knihy o cintoríne Samko Tále

Depresivní model: Ivanov 21. století Olga Vlčková

Európa, politika, Slovensko a Maďarsko Martin Guzi

Kráľovstvo zo slov Dana Podracká

Famózný brankár Jozef Leikert

Modrá stránka Program KSK

Klubové listy Príloha časopisu Listy

**Klub slovenskej kultúry v spolupráci:
Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR,
SZ Limbora, Detvan**

**30. VÝROČIE ZALOŽENIA
KLUBU SLOVENSKEJ KULTÚRY**

**piatok 9. 11. 2007 od 18.30
Palác Aventin, Purkyňova 53/4, Praha 1**

*Slávnostná spoločenská udalosť je spojená
s bohatým kultúrnym galaprogramom a s rautom*

Programom sprevádzajú:

Magdaléna Komárová a Boris Kršňák

Občerstvenie formou rautu zabezpečuje spoločnosť VAS v.o.s.

**Akcia sa koná aj vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí,
Ministerstva kultúry ČR a Magistrátu hl. m. Prahy**

Hlavní partneri:

DETVAN

Aventin

Generální partneri:

VEOLIA
VODA

METRIA
studio s.r.o.
ATELIÉR
ARCHITEKTÚRY
INTERIÉRU
A DIZAJNU
www.metria.sk
02/446 4051
0705407893

Partneri:

ABB

MPI spol. s r.o.

HASICÍ SPREJ
BLIZZARD
první pomoc proti ohni

print

DÆMWCOL

PosAm

PRVÁ STAVEBNÁ SPORITELŇA

Q-EX

DOMESTIK

ČPP ČESKÁ PODNIKATELSKÁ
POJIŠTOVNA, A.S.
VIENNA INSURANCE GROUP

CSBS

STYLE
www.abstyle.cz

VAS v.o.s.

Bon Vivant

MATTONI
PARTY TO NATURE

Ceny do tomboly, okrem iných venovali:

miro
GALERIE

ART BENICKÝ

Hotel PAULÍNY
SLOVENSÁ
RESTAURACE

listy
Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť

Hlavný mediálny partner:

O B S A H

Úvodník 3

Helena Nosková

Život je len závan vetra 4

Jozef Gárik

Prepisujeme dejiny Bratislavy 6

Peter Mayer

Z Tretej knihy o cintoríne... 7

Samko Tále

Z histórie a súčasnosti KSK (8. časť) 8

Helena Nosková

Padlí anjeli 10

Ján Chovanec

Depresivní model: Ivanov 21. století 11

Olga Vičková

Martin Martinček: filmové spracovanie fotografií... 12

Zuzana Pauková

Európa, politika, Slovensko a Maďarsko 14

Martin Guzi

Najmenší, ale krásny 16

Peter Šoltés

Hedvábí s koňským ocasem... 18

Jana Bohutínská

Federalizácia R-U a Milan Hodža (dokončenie) 20

Ján Chovanec

Famózný brankár 22

Jozef Leikert

Kráľovstvo zo slov 23

Dana Podracká

Každodenný chlieb 24

Helena Nosková

Modrá stránka Program KSK

Klubové listy príloha časopisu Listy

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť

Vydáva Klub slovenskej kultúry, Lipanská 4, 130 00 Praha 3.

Na tejto adrese je aj sídlo redakcie.

Šéfredaktor: PhDr. Radovan Čaplovič, tel. 724 025 170.**Redakcia:** Ján Chovanec, tel.: 776 138 859.**Redakčný kruh:** Mgr. Martin Guzi, Doc. PhDr. Jozef Leikert, PhDr. Slavomír Michálek, Csc., PhDr. Helena Nosková, Csc., Mgr. Vladimír Štancel.**e-mail:** listy.ksk@seznam.cz, e-mail: rcaplovic@gmail.com

Rozširuje Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s. p.

Časopis Listy si môžete prečítať aj na webových stránkách:

www.klubsk.netListy vychádzajú vďaka podpore MK ČR. **Jazyková úprava:** Mgr. Eva Wankeová. **Grafická úprava:** AdAm studio, Holečkova 31, 150 00 Praha 5, **tlač:** Rodomax.**Registrácia vydavateľa Listov – Klubu slovenskej kultúry:** MK ČR 6584. ISSN 1213 – 0249. Cena za jeden výtlačok je 20 Kč. Cena dvojčísła je 38 Kč. Ročné predplatné 240 Kč prijíma KSK na adrese redakcie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Akékoľvek rozširovanie celku aj časťí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia KSK.**Foto na obálke:** Bez názvu **autor:** Jan Křivinka

Československo – stát Čechů a Slováků

Československo vzniklo po rozpadu Rakouska-Uherska 28. 10. 1918 jako stát Čechů a Slováků na základě iluzorní ideologie čechoslovakismu. Tento stát znamenal pro oba národy, jejichž historický vývoj podléhal do té doby reáliím a zákonům Rakouska-Uherska, záchranu před vlastním zánikem – před národním nebytím. Přes odlišnosti a problémy soužití, jež byly složitější než jeho zakladatelé předpokládali, oběma národům vstúpil národní sebevědomí, vrátil jim mateřský jazyk, národní kulturu a zasadil je ve 20. století znovu do evropského prostoru.

Československo mělo své nedostatky a provizoria, jak tomu ostatně u nově vzniklých států s nejednotlivým obyvatelstvem bývá. Bylo poznamenáno dobou, v níž vzniklo, dobou mezi dvěma světovými válkami, která přála národnímu uvědomování malých národů i nacionalismům, dobou, která přála demokracii, ale i totalitarismu. Tento stát poznamenala jak teorie čechoslovakismu, tak mnohé další ideologie 20. století. Československo bylo státem, který polohou náležel do dynamické střední Evropy 20. století a již v počátcích své existence musel odolávat mnoha územním a ideologickým tlakům.

Přes krátkost svého trvání Československo dokázalo mnohé, i když se jeho vlády nevyhnuly omylům, i když nenacházelo nové, době odpovídající řešení své základní platformy, to jest vztahu Čechů a Slováků a rovnocenného postavení obou ve společném státě. Postavení, jež by jak v politickém, tak hospodářském slova smyslu oba národy mohly přijmout za své. Přesto bylo státem obou – Čechů a Slováků.

V roce 1918 byl vznik Československa jako centralistického státu zdůvodnitelný mnoha dobovými okolnostmi, z nichž nejzávažnější byla mezinárodní situace daná politikou velmocí, jež nepřály vzniku vícenárodních států. Tato politika vyústila v obecný trend centralismu. V roce 1918 se rozhodovalo také o budoucích vnitřních záležitostech nového státu. Byla to nejen nepřipravenost Slovenska na vlastní samosprávu, způsobená předcházející maďarizací, ale také neznalost limitů soužití obou národů ve společném centralistickém státě pramenící z odlišného historického vývoje Čech, Moravy a Slovenska. Neznalost byla po léta dlouhodobě zakryvaná ideologií čechoslovakismu, který měl vyvážit složitou národnostní skladbu obyvatelstva tohoto státu.

Hlavním problémem se ukázala být skutečnost, že Češi se s iluzorní ideologií čechoslovakismu ztotožnili a i v budoucnu si přáli silné Československo, ve kterém by dominovali, zatímco Slováci ve své většině teorii čechoslovakismu nepřijali. Na rozdíl od Čechů nechtěli být součástí jednoho československého národa v mnohonárodnostním Československu. Předpokládali, že budou slovenským národem v Československu; národem, jehož práva budou upravena – buď v autonomii, anebo ve federaci, tak, aby byli svým postavením rovni Čechům a aby nesli vlastní odpovědnost za správu Slovenska. Čechům, až na výjimky, nejen že byly tyto slovenské požadavky cizí, ale většinou je ještě navíc hodnotili jako myšlenky rozvracející společný stát. Proto ani nikdy v budoucnu nebyli ochotni přispět k jejich realizaci. Ani totalitární režim socialistického Československa různosti nepřipouštěl.

Jeho odstranění v roce 1989 přineslo v brzké budoucnosti snahu o nové uspořádání státu, které skončilo jeho rozdělením v roce 1993. Československo je již minulostí, ale říjnový den jeho vzniku není smutným výročím. Díky přetrvávajícím dobrým vztahům, stálým kontaktům, jazykové a kulturní blízkosti – a dnes i společné historii, která nám v minulosti tak chyběla - je svátkem hezkého vzpomínání a nového setkávání.

■
Jiří Nosek ml.

Autor je členom Klubu slovenskej kultúry

Život je len závan **vetra**

Rozhovor s jubilujúcou slovenskou herečkou z Prahy a členkou KSK **Sylviou Turbovou**

Herečka Sylvia Turbová, ktorá hrala v desiatkach českých a slovenských filmov a v ešte väčšom počte rôznych divadelných hier, oslávila nedávno okrúhle životné jubileum. Slovenský inštitút v Prahe usporiadal pri tejto príležitosti jej autorský večer, pričom medzi tými, čo herečke úprimne blahoželali, nechýbala ani naša redakcia. Gratuláciu radi doplníme o tento článok.

Čas je bežec s dlhým krokom, spievalo sa v jednej staršej nemeckej pesničke. Spravodlivý je v tom, že každému meria rovnako – tridsiatnikom rovnako ako štyridsiatnikom, päťdesiatnikom rovnako ako šesťdesiatnikom... Taký je ľudský údol. Sylvia Turbová vyťahuje z obálky niekoľko čiernobielych archívnych fotografií, o ktoré som ju požiadal pred naším

Matka pracovala zase dlhé roky ako asistentka réžie. V „sliezskej metropole“ sa im narodila dcéra, ktorej sudičky dali do vienka herectvo. V roku 1951 sa rodina presťahovala do Bratislavy, takže vlastne po celé detstvo chodievala do opery a so starou mamou diskutovala o úrovni predstavení. Avšak – paradoxne – keď sa po maturite rozhodovala, či herectvo má byť jej životnou profesiou, pred úskaliami tejto práce ju nevaroval nikto iný, ako otec. „Hovoril, že je to tvrdé, neľútostné povolanie. V tom čase som mu veľmi neverila, dnes jeho názor potvrdzujem. Lákalo ma aj štúdium jazykov a kriminalistika, nuž ale, herectvo zvíťazilo. Absolvovala som potom bratislavskú Vysokú školu múzických umení, ktorá – myslím – mala vysokú úroveň.“

Fotografia zo súčasnosti – v pohodlí domova so štvornohým miláčikom

stretnutím a myslou sa nevdojak prenáša do obdobia, v ktorom vznikalo to-ktoré dielo. „Pozrite sa, záber z filmu Muž, ktorý luže. Na filmovom festivale vo vtedajšom Západnom Berlíne ho ocenili Strieborným medveďom. Písal sa rok 1968. Režisér Alain Robbe-Grillet bol niekto – a hlavný hrdina, ktorého stvárnil Jean-Louis Trintignant, takisto. Cítala som, že hrať po jeho boku nie je všedná udalosť. Nakrúcali sme v Kežmarku, Spišskej Sobote, Belianskej jaskyni.“

Sylvia bola ako oheň – a pokiaľ ide o umelecký náboj, celkom iste ho mala od koho získať. Otec, rodák z Nitry, bol operným spevákom, ktorého osud po vojne doviedol na opavskú scénu.

S nezabudnuteľným Júliusom Pántikom vo filme „Nepokojná láska“ (1975)

Spomína si, že nováčikovia vtedy pocítovali veľkú bázeň a pokoru pred umením, keď sa na javisku stretli s takými osobnosťami slovenskej a česko-slovenskej kultúry, ako boli Ladislav

Sylvia Turbová

Herečka a divadlo

Sylvia Turbová sa narodila 30. septembra 1947 v Opave. V roku 1971 vyštudovala herectvo na bratislavskej Vysoké škole múzických umení. Po krátkom pôsobení v Košiciach sa ťažisko jej umeleckej činnosti presunulo do Českej republiky – v roku 1973 sa stala členkou súboru pražského Národného divadla. V kinách debutovala v roku 1967 ešte ako študentka, v snímke Jozefa Zachara „Zmluva s diablom“ (postava Aje Trnkovej). Režiséri ju obsadzovali prevažne do rolí sebavedomých žien, ktoré sa vyrovnávali s osudovými otázkami života. V diele Juraja Herza „Zastihla ma noc“ (1985) o osude antifašistickej bojovníčky Jožky Jabůrkovej stvárnila postavu vrchnej dozorkyne, kým Štefan Uher ju angažoval do role Márie v príbehu „Kosenie jastrabej lúky“ (1981), ocenenom viacerými významnými. Vo „Fontáne pre Zuzanu“ Dušana Rapoša (1985) sa predstavila ako Zuzanina mama. Nezabudnuteľná je aj jej spolupráca s francúzskym hercom Jeanom-Louisom Trintignantom vo filme „Muž, ktorý luže“ (1968). Herečka žije v Prahe a v súčasnosti sa uplatňuje v dabingu.

Chudík, Ivan Mistrík či Jozef Króner. Dnes ona sama podobný prístup medzi mladými adeptmi hereckého umenia nebadá: „Každý chce byť hneď hviezdou a k sebavedomiu mu stačí, ak sa niekoľkokrát zjaví na televíznej obrazovke. A okrem toho, kamarátske vzťahy sú teraz v našej sfére dôležitejšie ako kedykoľvek predtým.“

Sylvia Turbová v sebe nezaprie, že je herečkou telom i dušou. V súčasnosti sa venuje hlavne dabingu, ale keď má čas, rada zájde i do požičovne filmov, aby si pozrela zaujímavé diela svetovej kinematografie. Filmová tvorba v tom najširšom zmysle slova podľa nej dosiahla vrchol v 60. a 70. rokoch minulého storočia: „Niežby sa nenakrúcali dobré filmy aj dnes, napríklad i české, ale pri všetkej úcte vtedajšie parametre nedosahujú.“

V mnohých z nich aj sama účinkovala. Bolo jej bližšie divadlo či film? „Pravdu povediac, bývala som trémistka, každé divadelné predstavenie mi zobralo kus života. Vo filme sa naopak dala každá scéna opakovať, takže o to mi bol tento druh umenia bližší.“

So slovenskou kultúrou dnes už priamo konfrontovaná nie je, odkedy jej zomreli rodičia, na návštevy Bratislavy niet toľko dôvodov; nebola tam dobrých päť rokov. Hostovanie slovenských súborov v Prahe si však nedá ujsť. A hneď aj poznamenáva: „Som dlhoročnou členkou Klubu slovenskej kultúry v Prahe. Predtým som v jeho programoch často aj hrávala, väčšinou ako recitátorka poézie. Láska k nej mi zostala.“

Pred týmto novinárskym stretnutím – pre ktoré sme zvolili príjemné priestory pražskej slovenskej reštaurácie „U krbu“ – som Sylviu nikdy nevidel a poznal som ju len z hereckých rolí. Priznám sa však, že som si ju predstavoval presne tak, ako pôsobí – ako plnokrvného človeka s bohatými skúsenosťami, ktorý v živote mnoho dosiahol a ktorý sa rozvážne vyrovnáva i s minulosťou. Hrávala po boku najväčších českých i slovenských hereckých osobností a pekne o nich hovorí. Hrušínský, Kemr, Záborský, Króner ... „veľkí páni herci“. Ako poznamenáva

Jesenný portrét zo študentských čias

va, nástupcov ich formátu je pomenej, časy sa menia. Ale tak už je to so životom – je len ako závan vetra. ■

Autor je novinár

Foto archív Sylvie Turbovej

Náš hosť celkom dôverne:

Rodina: Môj partner Ivo a môj psík Andy.

Priatelia: Zostalo mi iba pár najlepších.

Odpočínok: Sedieť v kresielku, mať nohy na stoličke oproti a dobrú knihu v ruke.

Hudba: Vďaka tomu, že otec bol operný spevák, nadobudla som veľký vzťah k opere; dá sa však povedať, že okrem dychovky si vypočujem rada každú ...

Knihy: Veľký koníček! Keď som bola malá, čítala som až do rána, naši boli nešťastní, že som nechcela chodiť von. Mojou najobľúbenejšou je „Kniha o živote a smrti“ od Axela Muntheho – zhodou okolností vlni sa mi pošťastilo navštíviť jeho vilu na ostrove Capri.

Auto: V Prahe nejazdím – a to najmä preto, že nemám orientačný zmysel. Zato však sa strašne rada vozím.

S partnerom absolvujeme i také „štrekky“, ako je napríklad vzdialenosť z Prahy do Kalábrie. Ale nie na jeden záťah – často sa zastavujeme a kocháme sa.

Zvieratá: Od malička milujem najmä psov a celý život ich mám. Teraz konkrétne už takmer štrnásťročného levíčka Andyho.

Šport: Bohužiaľ, k športu veľký vzťah nemám, výnimkou je plávanie, preto aj veľká väčšina mojich dovolení smeruje k moru.

Cestovanie: ... milujem nadovšetko, už som prešla kúsok sveta a keby som mala peniaze, tak by som ho chcela precestovať celý.

Varenie: Varím veľmi rada. Všetko, aj halušky – ale najradšej sviečkovú na smotane.

Slovensko: V mojom srdci najkrajšia krajina sveta – aj preto, že som tam strávila najlepšie roky života.

Vysielanie pre Slovákov žijúcich v ČR

www.rozhlas.cz

ČESKÝ ROZHLAS

ČRo 1 - Radiožurnál	utorok	20:05 – 21:00
ČRo Brno	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo České Budějovice	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Hradec Králové	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Olomouc	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Ostrava	pondelok, streda	19:45 – 20:00

ČRo Plzeň	pondelok, streda piatok	19:45 – 20:00 19:30 – 20:00 (zostrih utorkového Radiožurnálu)
ČRo Regina Praha	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Region, Vysočina	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Sever	pondelok, streda	18:45 – 19:00 19:45 – 20:00

Prepisujeme dejiny Bratislavy

Pre dnešnú dobu je typické, že prítomnosť nás pohlcuje do takej miery, že sa nedostatočne zamýšľame nad budúcnosťou a na minulosť jednoducho nezostáva čas. Ale napriek tomu mnohí z nás sa čoraz častejšie obzerajú dozadu, skúmajú históriu svojej rodiny, či dokonca rodu, hľadajú svojich predkov, ich životné príbehy a historické súvislosti. **Hľadanie identity za pomoci minulosti nie je vlastné len jednotlivcom či rodinám, ale je neustále prítomné aj pre jednotlivé národy, mestá, štáty či dokonca svetadiely.**

V tomto kontexte mala priamo nadchnúť, ak už nie všetkých občanov Bratislavy, tak aspoň tých, ktorým toto mesto nie je ľahostajné, informácia, ktorá doslova mení históriu hlavného mesta. Archeologické výskumy v záhrade známeho historického Kostola klarisiek v centre mesta priniesli konkrétne dôkazy o tom, že história Bratislavy sa začala o tisíc rokov skôr oproti doterajším teóriám. Nález zachovalého keltského opevnenia dosvedčuje, že Bratislava bola významným mestom ešte za čias najväčšieho rozmachu Rímskej ríše. Stručne povedané, najnovší archeologický výskum dokladá, že prinajmenšom už v prvom storočí pred našim letopočtom tu stálo opevnené mesto. Aj keď o možnosti existencie tak skorého osídlenia už boli vyslovené isté hypotézy, až dvadsiate prvé storočie potvrdilo túto skutočnosť.

Skvelú správu však sprevádzala zároveň aj informácia, že za možnosť odhalenia novej prehistórie hlavného mesta vďaka archeológovia veľkorysosti majiteľov pozemkov, t. j. Magistrátu hlavného mesta, ktorý si archeologický prieskum vyžiadal. Bez tejto spolupráce by sme sa ničoho nového nedopátrali. Podľa Mestského ústavu ochrany pamiatok k archeologickým výkopom dochádza len na žiadosť investora, na výskumy z vlastnej iniciatívy nemajú dostatočný rozpočet. Ak si znalý človek predstaví, ako skoro každý investor urýchľuje z finančných dôvodov svoj stavebný projekt, ťažko sa dá predpokladať, že by niektorý z nich prejavil o objavovanie histórie mesta záujem. A tak možnosti ďalších, tak závažných objavov, sú skôr snom než realitou. A to je veľká škoda. Práve starobylosť dejín by mohla do značnej miery osloviť predovšetkým tých, ktorí o súčasnej podobe mesta rozhodujú a plánujú jeho rozvoj. A nielen osloviť, ale vyvolať aj určitú hrdosť či prinajmenšom úctu k prostrediu, v ktorom žijú. Žiaľ, zatiaľ je to len ilúzia. Súčasný obraz mesta nedo-

kladá, že sa o jeho osud niekto zaujíma. Chybné rozhodnutia o lokalizácii jednotlivých stavieb znásobujú aj čierne stavby. O tých sa už popísali haldy papiera. Ich dodatočná legalizácia za podmienky pokút, ktoré sú svojou veľkosťou v porovnaní s predpokladaným ziskom priam smiešne, dávajú príklad a odvahu na ďalšie stavebné bačovanie v našom hlavnom meste. A tak po stavebníkoch začala bezvládne využívať aj reklamná lobby. Ťažko človek uverí, že sa dá vystavať 35 podsvietených stojanov – citylightov v Starom meste pred očami majiteľa pozemkov bez jeho súhlasu. Najnovšie prekvapili občanov Bratislavy billboardy osadené bez stavebného povolenia. Ale pozor, nejde o drevené tabule, ale o masívne železné konštrukcie vo forme bigboardov. Opäť sa nechce veriť, že je dnes také jednoduché zabráť verejné priestranstvo, za pomoci ťažkej mechanizácie postaviť železnú opachu a nikto zo zodpovedných si to ani nevšimne. Aj v týchto prípadoch, podobne ako pri „čiernych“ stavebných objektoch verejnosť protestuje, úrady následne prejavia nesúhlas, ba až rozhorčenie, ale presne tak ako v predchádzajúcich kauzách – nič sa neudeje, reklamné zariadenia stoja ďalej. Nuž a nakoniec nejaká tá pokuta búrku utíši a nastane dodatočná legalizácia.

V týchto prípadoch je veľmi trefná poznámka, že tento stav diskriminuje tých, ktorí zákony dodržiavajú a zvyhodňuje tých, ktorí ich porušujú.

Ak dnešná generácia obdivuje zachovalé historické pamiatky svedčiace o vysokej úrovni našich predkov, naši pra-pra-prapopotkovia sa budú čudovať, aké zmätočné mestá a domy sme budovali a načo nám slúžili tie nevzhľadné železné monštrá, tak husto osadené predovšetkým v okolí ciest... ■

Autor je publicista a ekonóm

Fermata v Prahe (odporúčame ušiam vašim)

Slovenská gitarová legenda Fero Griglák (Prúdy, Collegium musicum atď.) a jeho bigbítová skupina Fermata vystúpi, nie po prvý raz, v pražskom klube Vagon, ktorý najmä v poslednom čase prezentuje minimálne jedno hudobné teleso zo Slovenska mesačne.

„Fermata znamená v hudobnom názvosloví grafické označenie na predĺženie určitého tónu; miera toho predĺženia nie je presne určená. Symbolika názvu korešponduje so zameraním rovnomennej rockovej skupiny, pre ktorú je charakteristické spojenie strohej disciplíny so živelnou spontánnosťou.“

Túto formáciu založil gitarista Fero Griglák už pred viac ako tridsiatimi rokmi (1973) a už o rok neskôr bola na svete aj ich prvá platňa. S Griglákom ju nahrali: klávesista Tomáš Berka, bubeník Peter Szapu a basový gitarista Anton Jaro a volala sa jednoducho Fermata. V tej

dobe sa ešte i názov kapely písal s dlhým á, od čoho sa neskôr upustilo.

Odvetdy sa okolo Grigláka pod hlavičkou Fermata vystriedalo nemálo špičkových hudobníkov. Spomeňme napríklad basgitaristu Fedora Freša či bubeníka Martina Valihoru – skvelý gitarista, akým nepochybne Fero Griglák je, potrebuje i výbornú rytmickú sekciu.

Z Tretej knihy o cintoríne: Odrhnutí Maďari

Ja som už povedal, že už nebudem písať o tom, že ako je na Slovensku, lebo ja nechcem písať o tom, že ako je na Slovensku, hoci na Slovensku je veľmi pekne a dobre. Mne ale bolo povedané, že ja som spisovateľ v Komárne, tak mám písať o tom, že ako je v Komárne a nie na Slovensku. V Komárne vôbec nie je pekne, lebo tu je veľa Maďarov a veľa Maďarov chce to. Tú. Antonómiu. Antonómia je také, že sa odtrhnú a potom bude strašná katastrofa, lebo budú odtrhnutí.

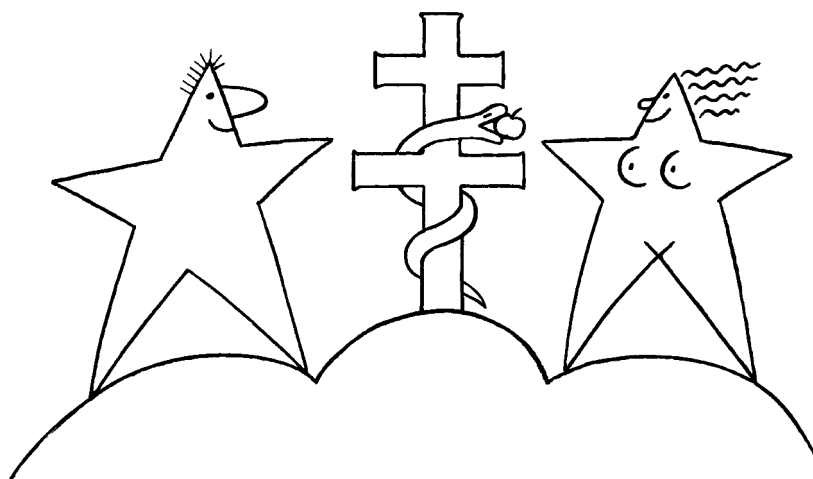
Ja neviem, že ako sa odtrhnú, lebo mne nikto nič nepovedal, ale v televízore hovorili, že to je vylúčená vec, aby mohli byť Maďari odtrhnutí a že Tí hore na to musia urobiť zákon ohľadom neodtrhnutia. Ja som raz videl, že ako jednému, ktorý sa volal Demikát, skoro odtrhlo nohu, lebo na neho spadol pomník na cintoríne, ohľadom toho, že bol ešte

čerstvý, ale všetko dobre dopadlo a nohu mu neodtrhlo, lebo mal baganču. Ale keby nemal baganču, to by bola hotová katastrofa a krv by všade striekala a ešte by mohol aj vykrvácať, čo je veľmi nezdravé.

A iné.

A ešte som raz počul, že jednej zo Slovenského Grobu odtrhlo hlavu, lebo sa nakláňala z vlakového okna, čo sa nesmie, lebo vtedy má vlak rýchlu rýchlosť a narazila do stĺpu, ohľadom čoho jej odtrhlo celú hlavu, ohľadom čoho už nikdy hlavu nemala. A potom boli ľudia veľmi otrasní, že aké otrasné sa stalo a aby sa už také nikdy nemohlo stať, tak urobili zákon, že je povinné písať do vlakových okien, že Zákaz nakláňania sa z okien! a potom sa už nikdy nikto nenakláňal a všetci mali hlavy a vždy to písali aj v rôznych jazykoch.

A iné.

Tak ja som si teraz myslel, že ako dobre, že Tí hore teraz urobia zákon, že Zákaz robenia antonómie! lebo potom už nikto nebude robiť antonómiu, lebo to sa nesmie a bol by popoťahovaný.

No nie?

No áno!

Lebo s Maďarmi je vždy hotové nešťastie a ja len to jedno nechápem, že prečo ja musím bývať v Komárne, keď je tu toľko

Maďarov. Že prečo všetci ostatní môžu bývať v pekných slovenských mestách ako je napríklad Slovenský Raj? Lebo slovenský Raj je veľmi pekné slovenské mesto a tam nikto nechce antonómiu, ohľadom čoho je tam raj.

Ale keď Tí hore urobia zákon, že Zákaz robenia antonómie! možno sa potom ešte urobí zákon, že si Komárno zmení meno a bude sa tiež volať Slovenský Raj a ohľadom toho budú už všetci spokojní a šťastní a nikto nebude už nikdy chcieť antonómiu pre Maďarov, lebo v Slovenskom raji nikdy nikto v živote nechcel antonómiu pre Maďarov.

No nie?

No áno!

A iné.

■
Autor je spisovateľ, Komárno
Kresba Fero Jablonovský

Fermata zatiaľ vydala jedenásť albumov – Fermáta, Pieseň z hôľ, Huascarán, Dunajská legenda, Biela planéta, Ad libitum, Generation, Simile, Real time, X–, z ktorých posledný nesie názov Next (2005), prísľúbené je výberové CD s pracovným názvom Kristove roky. V tom istom období by sa malo na trhu objaviť i koncertné DVD.

Členovia kapely dobre vedia, prečo i prvé DVD bude záznamom z koncertu. Skupina Fermata je formáciou najmä koncertnou. Ich sila v prvom rade spočíva v živom podaní svojej produkcie a prostredníctvom nej i v komunikácii s publikom. Preto i očakávaný koncert v pražskom Vagone, ktorý sa uskutoční vo štvrtok 25. októbra 2007, bude iste skvelým zážitkom. Možno ho iba vrelo odporúčať.

Z histórie a súčasnosti Klubu slovenskej kultúry v Prahe

(8. časť)

Ďalšie pokračovanie textu o histórii vzniku a vývoja Klubu slovenskej kultúry z pera predsedníčky KSK, historičky Heleny Noskovej, pri príležitosti tohtoročného tridsiateho výročia vzniku KSK.

Členovia seniorskej sekcie JUDr. Milan Budovič, Ing. Ladislav Derian, CSc., Ing. Karol Ujházy sa aktívne a odborne podieľajú na organizácii klubového života s prípravou valných zhromáždzení, stanov a ďalších právnych dokumentov klubu, v spolupráci s tajomníkom KSK PhDr. Radovanom Čaplovičom. Priebežne pracujú v orgánoch KSK.

Odborne sa podieľajú na významnejšej spoločenskej akcii KSK, ktorá je udalosťou pražskej plesovej sezóny – **Slovenskom plese**, tvorbe zmlúv, spolupráci s agentúrou, oslovovaní sponzorov a dopracovaní zmlúv, tvorbe plesového programu a dohľade nad jeho uskutočnením, vykonávajú spoločenskú záštitu plesu. Veľká zásluha patrí JUDr. Milanovi Budovičovi, Ing. Jozefovi Havašovi, CSc., ktorí boli organizátormi prvých Slovenských plesov v Prahe v 60. a 70. rokoch minulého storočia.

Spoločne so Zväzom bojovníkov za slobodu sú organizátormi najvýznamnejšej spoločenskej akcie KSK – **Parníka k výročiu SNP**, ktorého plavba s pripomienkou historických udalostí v kontexte česko-slovenských vzťahov sa uskutočňuje každý rok v auguste k výročiu SNP.

Táto dnes už historická plavba je významným dokladom česko-slovenských vzťahov. Je priaznivo vnímaná a navštevovaná slovenskými a českými politickými i kultúrnymi osobnosťami. Taktiež tu sa vďaka spolupráci so Seniorskou sekciou a jej vedením, predovšetkým vďaka súčasným organizačným schopnostiam zakladateľov plavby parníka v 60. rokoch 20. storočia Ing. Jozefovi Havašovi, CSc., JUDr. Milanovi Budovičovi a súčasnému tajomníkovi PhDr. Radovanovi Čaplovičovi darí kontinuálne pokračovať vo významnom programe, pripomínajúcom dôležitú historickú udalosť.

Všetky programy nachádzajú svoje stvárnenie v Listoch Slovákov a Čechov...

Výtvarne pracovať s deťmi – deti pod vedením grafičky Zuzany Štancelovej, jar 2007

Ďalšie sekcie KSK pracujú na svojich aktivitách. Vo filmovej sekcii vzniklo niekoľko filmových podvečerov s režisérom Jánom Sebechlebským s tematikou jeho dokumentárnych hraných celovečerných filmov i seriálov. Ján Sebechlebský predstavil i tvorbu iných slovenských režisérov. Filmová sekcia sa podieľala na vzniku scenára filmu Vlada Štancela Mezi námi přáteli. Športová a vlastivedná sekcia pripravuje športové podujatia a výlety do SR pre členov KSK i ďalších záujemcov. Aktívnejšia je jej horolezecká skupina slovenských vysokoškolákov a doktorandov.

Klub sa zaoberá taktiež činnosťou edičnou. Ku všetkým uvedeným výstavám vydal sprievodné katalógy a bulletiny.

D. Vakerová a B. Rösner pri oslavách 25. výročia založenia KSK, jeseň 2002

Účastníci akcie Navrávačky s Dominikom Tatarkom, marec 2001

VAS SRDEČNĚ ZVE DO KINA NA NOVÝ ČESKÝ FILM

05.-11.10.06 SLOVANSKÝ DDM PRAHA 1

05.-18.10.06 SOKOL KLADNO

06.-07,17,28,31.10.06 KC ZÁHRADA PRAHA 4

19.-20.10.06 SIGMA PRAHA

02.-05.11.06 EVALD PRAHA 1

mezi námi přáteli

aneb Na velikosti opravdu záleží

SCÉNÁŘ: REŽIE: VLADO ŠTANČEL, A. B. A. S., KAMERA: FRANTIŠEK PROCHÁZKA, HUDA: MARTIN HYBLER, KOSTYMY: ZUZANA ŠTANČELOVÁ, VÝKONNÝ PRODUCENT: EVA BUBOVÁ, PRODUCENTI: RICHARD MEDEK

HRAJE: VLADO ŠTANČEL, EVA BUBOVÁ, RICHARD MEDEK, JÁN PRŮČIL, DALŠOR GORDIK, JAROMÍR DULAVA, LUCIE KOZDÍNOVÁ A DALŠÍ

Pozvánka na premiéru filmu Mezi námi přáteli, na ktorom spolupracovala i Filmová sekcia KSK

Prednáška v rámci Seniorskej sekcie KSK, najbližšie K. Ujházy, M. Budovič a J. Havaš

Vydal rad publikácií s historickou a kultúrnou tematikou, napr. V duchu continuity, O pôvodu Slovákov v Čechách, slovensko-české Slovenské rozprávky, dve obrázkové dvojjazyčné česko-slovenské leporelá Praha mesto vežaté a Bratislava, mesto na Dunaji, CD slovenských rozprávok, rozprávkové DVD atď. Jeho autori publikujú svoje knihy a príspevky i mimo rámca KSK a na mnohých prácach sa podieľajú ako editori (Radovan Čaplovič, Helena Nosková, Viera Kučerová, Zuzana a Vlado Štancelovci, Nada Vitanovská a ďalší).

Klub slovenskej kultúry získal široké zázemie pre svoju činnosť medzi stredoškolskou mládežou i žiakmi stredných škôl, vďaka svojim už vyššie uvedeným programom, prispôbeným príslušným vekovým kategóriám. Tretí rok programové cykly zakončuje **Pražskou konferenciou stredoškolákov s tematikou Slovenska**, slovenského jazyka, kultúry alebo histórie (I. **Ako poznám Slovensko**, II. **Slovensko mojimi očami**, III. **Čeština a slovenčina - jazyky stále blízke?**) Tieto programy podporilo Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy ČR a Úrad pre zahraničných Slovákov, ktoré mohol KSK vďaka tejto podpore plne realizovať. Práca KSK na tomto poli sa stretla s veľkým porozumením stredoškolských pedagógov, pedagógov ZŠ a so záujmom študentov či žiakov. Nadviazal spoluprácu s mimopražskými školami v Liberci, Tepliciach, Karlových Varoch a Králikoch.

Raz do mesiaca klub zaistuje bezplatné právne poradne pre členov KSK a usiluje sa pomáhať Slovákom v ČR právnou poradou,

odstraňovaním sociálnych problémov. Skúsenosti z posledných rokov ukazujú, že táto činnosť je čoraz potrebnejšia, pretože v ČR sa vytvára nová slovenská menšina v rôznych regiónoch. Jej príslušníci sa stretávajú s mnohými problémami, ktoré sami nedokážu zvládnuť. Máme veľa konkrétnych prípadov z Plzne a okolia, taktiež zo západných Čiech, zo severočeských miest i ďalších regiónov. Klub sa doteraz venoval tejto činnosti len okrajovo, popri kultúrnych a vzdelávacích programoch. V roku 2007 však chceme systematickou prácou v spolupráci s českými inštitúciami sociálnej pomoci vytvoriť pri KSK dve centrá, zamerané na sociálnu pomoc pre Slovákov v ČR (v Prahe a v Aši). Spoločne s LIMBOROU chceme miestnych Slovákov vrátane detí zbavovať pocitu sociálnej odlišnosti a pomáhať im všetkými dostupnými prostriedkami k bezpečnému zaradeniu sa do miestnej spoločnosti. Pri tejto práci plne využijeme naše kultúrne a vzdelávacie programy, práve tak ako programy LIMBOROU, ktoré sú kvalitným aktívnym využitím voľného času pre deti i dospelých,

navyše bezplatným. Programy však budú rozšírené o praktickú pomoc, ktorú budú poskytovať odborníci – právnici, informatici, pedagógovia, sociálni psychológovia a ďalší.

V roku 2007 KSK vstupuje do tridsiateho roku svojej činnosti. Poznáva svoju minulosť, jej kladné i tienisté stránky.

Tieto dlhé roky by nemohol existovať bez finančnej i odbornej podpory českých inštitúcií a podpory zo SR. Členovia KSK sú si toho vedomí a sú za túto podporu vďační Ministerstvu kultúry ČR – Odboru médií a audiovizu, Odboru národnostných a regionálnych kultúr, Ministerstvu školstva, mládeže a telovýchovy ČR – odboru pro vzdělávání v jazycích národnostních menšin, Magistrátu hlavného mesta Prahy, Magistrátu Prahy 3, Krajskému úradu Karlovarského kraje, Úradu pre zahraničných Slovákov, Úradu vlády ČR a ďalším kultúrnym a vzdelávacím inštitúciám v SR a v ČR – múzeám, galériám, archívom, knižniciam atď.

Okrem finančnej podpory si veľmi ceníme odborné konzultácie a odbornú spoluprácu. Vďaka nim KSK nepocítil a nepocítiťže skutočnosť, že je minoritným spolkom. Súčasný KSK nadväzuje na činnosť MOMS z medzivojnových rokov a taktiež na program Československej spoločnosti. Prezentať nie sami seba, ale pôsobiť tak, aby sa ľudia v našej blízkosti, na našich programoch i pri iných aktivitách klubu cítili vždy dobre a vedeli, že stredom záujmu Klubu slovenskej kultúry sú práve oni. ■

Pokračovanie v budúcom čísle.

Autorka je historička

Foto archív KSK a Radovan Čaplovič

Tlačová konferencia pri príležitosti 25. výročia založenia KSK, jeseň 2002

Čítte sa tu ako doma – akcia s A. Šiškovou, moderuje V. Kučerová, máj 2001

Z vystúpenia Zuzany Smatanovej na Slovenskom plese 2007

Padlí anjeli

Zhruba pre dvoma rokmi začalo bratislavské vydavateľstvo Slovart spolu s ďalšími tridsiatimi dvomi svetovými vydavateľstvami publikovať špeciálnu sériu kníh nazvanú Mýty. V rámci nej sa môže slovenský čitateľ pri nevšedných témach stretnúť napríklad s kanadskou spisovateľkou Margaret Atwoodovou, čínskym všestranným umelcom Su Tchung, ale i so zatiaľ jediným slovenským zástupcom v tejto edícii, Viliamom Klimáčkom. Jeho nateraz posledná vydaná kniha má názov *Satanove dcéry*.

Nadprodukcia?

V prostredí literárnych teoretikov, literátov a „knihomolov“ sa často rozpráva o Viliamovi Klimáčkovi ako autorovi trpiacim nadprodukciami. Pravdou je, že *Satanove dcéry* sú už jeho druhou tohtoročnou knihou, čo sa väčšine súčasných slovenských autorov nepodarí ani za dva-tri roky. Avšak trpí tým kvalita jeho textov? Ak sa zameriame napríklad iba na dve spomínané knihy, teda román *Námestie kozmonautov* (LCA, 2007) a *Satanove dcéry* (Slovart, 2007), o kvalite ťažko pochybovať. Text *Námestie kozmonautov* nie nadarmo vyhral súťaž vydavateľstva LCA o najlepší román (zaoberali sme sa ním podrobnejšie v Listoch číslo 5/2007). S ďalšími finalistami tejto akcie ho ešte budeme mať, vďaka publikačnému plánu LCA, možnosť porovnať.

Satanove dcéry sú prozaickým útvarom oveľa kratším, no so spomínaným románom majú okrem autora spoločnú minimálne jednu ďalšiu charakteristickú vlastnosť, a tou je služba myšlienkou, ktorou je pisateľ v danej chvíli zaujatý a „neprebehne“ ju iba letmo. Naopak, zaoberá sa ňou do hĺbky, i keď veľakrát výsledok nakoniec hraničí s jeho typickou bizarnosťou. To je vlastne ďalšia spoločná črta väčšiny jeho textov – svet je iný, oproti nášmu náhľadu existuje v skutočnosti úplne odlišná dejová línia, prekvapenia na seba nenechajú dlho čakať. Napriek tomu však Viliam Klimáček tvrdí, že si témy vyberá zo svojho okolia...

Ďalším autorovým rozmerom je divadlo GUnaGU, ktorému zároveň i šéfuje. To, že tento malý kultúrny stánok má stále vypredané, nie je náhoda. Iste za tým nestojí iba samotný Klimáček, avšak texty a réžie z jeho dielne lákajú. A to nie je žiadnym tvorcom poézie, prózy či dramatických textov „stredného prúdu“. Tak by sa dali označiť úplne iní súčasníci. Zaoberá sa akútnymi problémami, tým, čo „visí vo vzduchu“, dokáže byť aktuálny. To všetko ide samozrejme ruka v ruku s jeho rokmi budovanou pozíciou dramatika a spisovateľa. Je zjavné, že sa tu Viliam Klimáček iba tak „nevyskytol“, čoho dôkazom je okrem GUnaGU i pekná kôпка kníh, medzi ktorými nechýba ani poézia.

Satanove dcéry

Už samotný kontrast názvu a podtitulu, teda *Satanove dcéry* – mýtus o padlých anjeloch, je lákadlom a v kombinácii s menom Viliama Klimáčka určite zaujme nejedno oko čitateľa. Obálka od Doda Dobríka výstižne vizuálne podčiarkuje mýtickú myšlienku nielen tohto diela, ale aj ideu celej edície.

Klimáček na ploche zhruba sto sedemdesiatich strán rozohráva krátky príbeh zo súčasnosti o obrovi – jednom z tých, čo neboli splodení oboma rodičmi ľudského pôvodu.

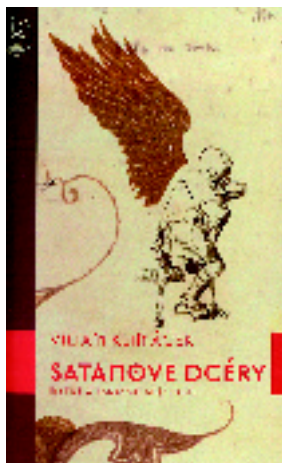
Nachádzame sa v prítomnosti, ale odlišného rozmeru. Všetko sa deje akoby viac zastreté snom, ľudia nie sú takí ľudskí, ako by čitateľ očakával. Do toho sa medzi nami pohybujú tvoria

z iných planét či dimenzií, čo je síce na prvý pohľad i zjavné, ale nikto sa tým príliš nezaobrá. Ako i v iných textoch autor upozorňuje na dôsledky rýchlo napredujúceho vývoja civilizácie, na rozdiel napríklad od Michala Hvoreckého – tam, kde si hrdina z Hvoreckého poslednej knihy *Eskorta* pohodlne vyhľadáva informácie či surfuje po programoch prostredníctvom monitoru, Klimáček upozorňuje na vznikajúcu závislosť detí neustále sledujúcich televíziu atď.

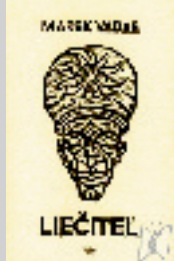
Mýty, ako ich poznáme, sú väčšinou prepracované príbehy s hlbokou historickou stavbou. Je až neuveriteľné, že toto sa spisovateľovi podarilo na takom malom priestore. V podstate na prvý pohľad novele nič nechýba. Vlastne až po prečítaní zistíte, že bola príliš krátka a možno

práve preto nezanechá hlbší dojem, ktorý by si iste zaslúžila. Možno je potrebné si ju prečítať ešte raz... Kniha však je ďalším dôkazom klimáčkovského búrania hraníc nielen osobných, ale i súčasnej slovenskej literatúry. Nie je síce takým významným počínom, akým je zaiste *Námestie kozmonautov* (na to by potrebovala viac priestoru a textu), no i tak dokazuje všestrannosť autora, zmysel pre detail, dispozíciu vytvárania nových prekvapivých rozmerov absentujúcich v súčasnej slovenskej literatúre. ■

Autor je publicista
Foto archív

Anasoft litera 2007 už má víťaza

Prestížna slovenská literárna súťaž **Anasoft litera** už má svojho tohtoročného víťaza.

Do celého súbehu bolo prihlásených sedemdesiatšesť kandidátov z rôznych slovenských vydavateľstiev, ale i knihy vydané vlastným nákladom jednotlivých autorov. Z tých porota (Doc. PhDr. Branislav Hocheľ, CSc.; Mgr. Dana Kršáková, CSc.; PhDr. Zoltán Rédey, PhD.; Mgr. Ľubica Somolayová, PhD.; PhDr. Miroslav Zelinský, CSc.) vybrala a 3. mája 2007 vyhlásila desiatich finalistov. Nimi sa pre ročník 2007 stali **Robert Bielík: Sansilia** (vydavateľstvo Petrus), **Dušan Dušek: Zima na ruky** (vydavateľstvo Slovart), **Jana Juráňová: Orodovnice** (vydavateľstvo Aspekt), **Monika Kompaníková: Biele miesta** (vydavateľstvo LCA), **Márius Kopcsay: Zbytočný život** (vydavateľstvo LCA), **Silvester Lavrik: Perokresba** (vydavateľstvo LCA), **Rút Lichnerová: Anna Regina** (vydavateľstvo Q111), **Marek Vadas: Liečiteľ** (vydavateľstvo LCA), **Pavel Vilikovský: Silberputzen** (vydavateľstvo PT) a **Svetlana Žuchová: Yesim** (vydavateľstvo LCA).

3. októbra sa literárny svet na Slovensku dozvedel tohtoročného víťaza, ktorým sa stal Marek Vadas so svojou zbierkou poviedok, nazvanou *Liečiteľ*.

Okrem toho Bratislavská papierenská spoločnosť udelila cenu vydavateľstvu víťaznej knihy *KK Bagala/LCA* – papier v hodnote 25 000 Sk a Cenu čitateľov denníka *SME* získal Dušan Dušek za knihu *Zima na ruky*.

Depresivní model: Ivanov 21. století

Režisér Roman Polák získal za svůj „inovativní“ přístup k ruské klasice prestižní divadelní ocenění, cenu DOSKY. Přesto byli diváci XV. ročníku mezinárodního divadelního festivalu v Plzni jeho inscenací Ivanov spíše zmateni. Místo slovanské rozbolavěné duše videli chladného a necitlivého člověka.

Už prázdná černobílá scéna Vladimíra Čápa, vytvářená kruhem z posuvných parvánů, nedokazovala na evropský východ: žádné samovary, venkovské kroje a melancholická příroda. I stylově inscenace spíše než k ruské divadelní tradici, již je typická jistá zpomalenost, postmoderně odkazuje k tradičnímu asijskému loutkovému divadlu, resp. japonskému bunraku. Postavy hry totiž často doprovází jakýsi loutkovodiči. Ti často postavám podávají rekvizity, nebo jimi, jako například při slavné opilecké scéně, skutečně manipulují jako s loutkami. Tento nápad jistě souvisí s novým dramaturgickým pohledem na Čechova. Ivanov ve svých 35 letech není člověk vyprahlý, propadající paralyzujícímu nihilismu a fakt, že velmi převyšuje svoje okolí, stejně nemá smysl. Naopak, v podání Miloslava Krála „plnohodnotně“ patří do oné společnosti pokrytců, jež uzavírají sňatky kvůli penězům nebo společenské prestiži. V jeho očích nevidíme jako v očích Ivanova z úspěšné inscenace Petra Lébbla smutek a únavu z lidské společnosti a ze sebe, ale prázdno. Často se kolem něj kupí veliké loutky, tzv. manekýni, figuríny bez tváře, nebo se zrcadlem místo obli-

čeje, kam se zoufalec občas významně podívá. Tuto další inscenátorskou „libůstku“ (Polák např. figurínu malého chlapce s balónky použil i v jiných projektech) lze vnímat symbolicky: jako jednotlivé podoby člověka. I vztah s novou ženou, Sašou, která není žádná mladá poblázněná holka a nápadně připomíná mrtvou Sáru, charakterizují dva v několika polohách kopulující manekýni.

Výklad Ivanovova „mrtvého“ manželství s těžce nemocnou Sárou je také svým způsobem troufalý. Ivanov ženu přestal milovat, ne kvůli pocitu neschopnosti cítit jakékoli emoce, ale prostě proto, že zapříčinila jeho společenský pád. Nepočítal totiž s tím, že ji rodiče vydědí. Proto výjev před její smrtí, kdy manžel zbije hebrejsky se modlící Sáru bičem s nenávisťnými urážkami: Ty Židovko, působí víc než jednoznačně, nikdy ji skutečně nemiloval. Sára stojící před tabulkou skla od krve jako obraz nemilované ženy...

V Léblově inscenaci poslední setkání zničených partnerů spíše naznačuje obecné lidské osamocení a bolest z něj plynoucí: snaží se vzájemně dotknout, ale jejich ruce se nesetkají.

Polákova chladná a esteticky vytříbená inscenace v momentech, kdy kritizuje povrchnost lidské společnosti, zaujme, ale jakmile se dostává k hlubší analýze lidského nitra, pouze šokuje. Ivanova totiž doposud nikdo jako sprostého, nevyzrálého fracka nevnímal. ■

Autorka je divadelná kritička

A. P. Čechov: Ivanov, **režie:** Roman Polák, **překlad:** Ján Štrasser, **dramaturgie:** Monika Michnová, **scéna:** Vladimír Čáp, **kostýmy:** Peter Canecký, **hudba:** Michal Novinski, **hraji:** Miroslav Král, Renáta Rundová, Lucia Jašková, Michal Gazdík, Ján Kožuch, Jana Olhová, Marek Geišberg, Eva Kašparová, ad.

Teatro Tatro

Fenomén tzv. nového cirkusu se snažili přiblížit organizátoři festivalu Letní Letná pořádaného na sklonku letošního srpna. Vedle světoznámé proslulého Cirque Ici povyšujícího virtuozitu akrobacie na umění se na přehlídce představily mladé, nezávislé české soubory jako Krepesko, Skutr, VOSTO5. Průkopníkem tohoto divadelního druhu na Slovensku je nitranský soubor Teatro Tatro. Jeho deset let stará inscenace Bianka Braselli – Dáma se dvěma hlavami, se nechala inspirovat starým jarmarečním divadlem či felliniovskou poetikou. Spolu s měšťáčkem Celerýnem se ocitáme v jakémsi panoptiku pana Giakomiho, kde se odehrávají jednotlivá pouťová čísla: při čísle vrhání nože se bojíme o život asistentky, sledujeme souboj artistů s blechou a smějeme se nepovedenému kouzlu o neprobuzeném fakírovi. Celerýn, snící o zajímavějším a svoobodnějším životě, se nakonec zamiluje do další atrakce: Bianki se dvěma naprosto rozdílnými hlavami. Naštěstí se ale nakonec dozvídáme, že vše byl jenom sen...

• OV

Foto Ján Chovanec

Zuzana Pauková

Martin Martinček:

filmové spracovanie fotografií v Obrazoch starého sveta

*„Objektív sníma, ale je to fotograf, kto vidí“, píše Marián Pauer vo svojom predslove k fotografiám Martina Martinčka v knižke s názvom **Ako sa krúti svet.***

Vstúpiť do fotografických príbehov tejto knihy je ako vstúpiť do básne. Poetizujúce momenty vyžarujú z každej jej stránky, nachádzame ich v detailoch tvári protagonistov, v prírodných scenériách i osobných úvahách autora. Jednoducho všade tam, kam sa zahľadí naše oko a nájde spojenia riadkov s fotografickým odkazom objektívu. Z čierno-bielych snímok pramení vitalita, starí ľudia na fotografiách ožívajú každým otvorením knihy, a aj napriek osobitým osudom a strastiam vystupujú ako vitálne a stále jedinečné postavy. Každá si nesie so sebou svoj príbeh, aktuálnu prítomnosť i väzby, ktoré ju tiahnu k minulosti. Unikátnosť každej jednej fotografie Martina Martinčka potvrdzuje poznanie, že s pohľadom na ňu pozorujeme niečo, čo už minulo a neopakovateľnosť chvíle fotografa, ktorý jediný dokázal zreprodukovať to, čo sa stalo iba jediný raz. Do aktuálneho momentu prenáša čriepky okamihov, ktoré pri pohľade na situácie minulé zasahujú do rozčítaných miest, zraňujú a opätovne vyvolávajú pocity slovami ťažko definovateľné. Čaro fotografie je ukryté v poznaní, že vždy ide o jeden konkrétny a jedinečný záber, práve tak ako jedinečné sú postavy v ňom. To je dôvod, prečo sa k fotografiám vraciame zas a zas, skúmame ich, tešíme sa alebo smútime. Fotografická snímka pracuje na základe obrazovej totality, je sama sebe plnohodnotným obrazom a nič okrem toho nepotrebuje.

„...úlohou fotografie je predstaviť človeka inému človeku, aby lepšie pochopil sám seba. Martinčekova tvorba je ako zrkadlo, v ktorom zreteľnejšie a jasnejšie môžete uzrieť svoju tvár.“

Na začiatku tvorby Martina Martinčka stála predovšetkým prírodná krajina, najmä z oblasti Liptova, kde sa narodil a kam sa po rokoch vrátil. Do svojho fotoaparátu chytá kamene rieky, zurčiaci horský potok, kmeň stromu i celú horu, aby zaznamenal v rôznych uhloch a svetle jediný moment, keď sa uvoľní to prchavé fluidum prírody a fotografiu obsiahne duchovná čistota. Neskôr sa do jeho objektívu dostávajú postavy. Ľudia skutoční, nevyumelkovaní, ošľahaní životom, ktorých zodreté ruky si pamätajú to, čo už takmer nikto z nás. Niektorí sa stali súčasťou fotografovho sveta len jeden jediný raz, niektorí sa do neho vracali. S pribúdajúcimi vráskami na tvárach opätovne mapoval ich prirodzené prostredie, miesta, kde sa narodili, vyrastali, umreli. Vyštudovaný právnik Martin Martinček sa tak postupne stával etnológom, skúmateľom a zapisovateľom, nie perom, ale fotografiou. Marián Pauer spomína jeho fotografické zážitky takto. *„Nikto už nespočíta, koľkokrát sa ocitol v ladovej vode a len ruka, vztýčená nad hlavou a nad hladinou zúfalo zachraňovala fotoaparát. Nik už nezaznamená, koľkokrát uháňal na žigulíku, premočený do kosti, k svojmu opravárovi, aby aparát rozobral, vysušil a znovu zložil, keď ho*

Fotograf M. Martinček: Dnes je v nebezpečenstve úcta k človeku (Marián Pauer)

Martinčekova tvorba je zvláštny súzvuč nepretržitej pokory a práce. Nič v nej nepredstiera, ani nikomu nenadbieha. Vytrvalo si budoval svoju cestu, od detailu k celku, od nezbadaného sveta zrkadliaceho sa v kvapke rosy, vydlabaného vekmi do kameňa, či zakresleného do drevených letokruhov – až po svoj veľký Orbis Pictus, vytvorený na fliaciku rodnej liptovskej zeme. • Na svojej fotografickej ceste sa denne stretával s človekom. Zádíval sa mu do tváre, prihovárал sa mu, snažil sa chápať jeho radosti i žiaľ. A ľudia, o ktorých koluje všeobecná mienka, že ťažko nadväzujú kontakt, že veľmi obozretne stavajú mosty dôvery i k známym, zrazu akoby vôbec nevnímali človeka s fotoaparátom. Dokonca mu vychádzajú v ústrety. Len tak mohli vzniknúť portréty všedného dňa. Prirodzené, bez páťosu. ... • ... Medzinárodná federácia umeleckej fotografie (FIAP) ocenila roku 1970 jeho tvorbu udelením čestného titulu Excelencia FIAP. Po úspechoch vo svete Martinček získal uznanie fotografii aj na domácej pôde. Ako prvému a jedinému fotografovi mu vláda udelila titul zaslúžilý umelec, roku 1979 sa stal nositeľom Zlatého odznaku Zväzu slovenských fotografov a vzápätí aj Svazu českých fotografů. Pri príležitosti 150. výročia objavenia fotografie roku 1989 mu Ministerstvo kultúry ČSR udelilo Pamätnú medailu Josefa Sudka. Ako prvý autor z radov fotografov získal vysoké ocenenie roku 1998, keď mu udelili Cenu Martina Benku. Tohto roku pribudlo k doterajším uznaniam ďalšie, priamo v autorovom rodnom kraji. S manželkou sa stali Osobnosťami Liptova. Život vie byť nevyspytateľný. V zdôvodnení Ceny Martina Benku sa píše, že dielo Martina Martinčka presiahlo svojou nadčasovou umeleckou výpoveďou a mocným vnútorným obsahom hranice svojej umeleckej kategórie. Je sochárske vo svojej monumentalite, maliarske vo svojej malebnosti, je grafické vo svojej presnosti. ... • ... V Martinčekovej tvorbe sa výrazne črtajú dve roviny: prvú prezentuje umelecká fotografická reportáž a portrét, druhá je orientovaná na objavovanie krásy tvaru a formy, na zachytenie farebných valérov sveta vókol nás. Obidve tieto

„nad hladinou neutržal.“ Pri týchto vetách sa mi v hlave vynárajú spomienky. Prvá je na slová môjho otca, ktorý na pána Martinčeka často spomína a ku ktorému do opravy naopak prinášal svojho „žigulíka“. Tou druhou je príhoda jedného z mojich mikulášskych známych, ktorý nesúc v ruke čerstvo zakúpenú knihu, stretol pána fotografa na prechádzke. Obidvaja sa na seba pozreli, Martin Martinček si knižku všimol a usmial sa. Niekedy mu ticho závidím, že sa to nestalo práve mne, a vždy keď ju držím v rukách, rozmýšľam, aké by to stretnutie bolo. Stretnutie s človekom, ktorý tak úprimne rozumel prírode a ľuďom, čo navždy ostali jej súčasťou.

„Čo má najväčšiu cenu v živote?“ Touto otázkou vstupuje medzi Martinčekove fotografie mladý dokumentarista Dušan Hanák. Jeho filmové fotografie nie sú bežnou dokumentáciou, sú potvrdením ľudskej existencie, skutočnosti Martinčekových hrdinov. Čerpajú z jeho fotografických cyklov a ich postupným zapájaním do filmovej nadstavby vytvára nové väzby na realitu postáv a prispôsobuje ich vlastnému videniu filmára. Zachytáva výrazy tvárí, mapuje vrásky čiel, medzi tváre vmiešava celky i detaily prírody a vytvára tak ucelenú štúdiu. Z časti dokumentačnú, keď sa fotografie zastavia, a divák sa ocitá v prostredí Liptova, v prostredí žijúcich postáv. Z časti štylizovanú v poetizujúcej podobe statických, fotografických záberov, ku ktorým sa úderne pridáva Händlova hudba a z časti nasnímaných fotografií, ktoré doprevádza ľudová pieseň. Toto všetko sa deje s prirodzenou vážnosťou k dielu fotografa, ktorého zábery a príbehy spojili pohyblivé obrázky filmu a vytvorili jeden z najpoetickejších dokumentov, aký kedy na Slovensku vznikol. Trúfam si dodať, že ide snáď o jeden z najkrajších filmov vôbec, hoci viem, že toto tvrdenie je nanajvýš subjektívne a založené na osobnom zainteresovaní. Tvorbu Martina Martinčeka si nesmierne vážim a jedným z dôvodov je určite ten, že sú to práve tie isté hory, tie príbuzné ľudské charaktery, spôsob vyjadrovania, či osudy ľudí Liptova, ktoré sú nám známe a blízke.

O spätosti filmu *Obrazy starého sveta* s tvorbou Martina Martinčeka sa už popísalo veľa. Vzájomné prepojenie týchto dvoch umelcov obrazu je však stále živá, nestarnúca téma a inšpirácia pre všetkých, ktorí tvorbu obdivoch poznajú a cenia si osobnostný a kultúrny prínos. Hanákova filmová poetika sa však trochu líši od tej Martinčekovej, fotografickej. Je to samozrejme, veď obidve stoja na samostatnej umeleckej podstate, i keď sa navzájom dopĺňajú a ovplyvňujú. Ich spoloční nestarnúci hrdinovia sa úprimne vyznávajú z vnútorných pocitov a príkoria. Nie náhodou sú tieto filmové zábery a fotografie popretkávané básnickými úvahami fotografa i režiséra,

ktorí ich následne a seba vlastným spôsobom dokážu transformovať do podôb, ktoré my ostatní iba potichu dusíme kdesi vo svojom vnútri.

Samozrejme, že sa obidva autorské prístupy stali v dobe svojho vzniku pre spoločnosť neprípustné. Hanákove *Obrazy starého sveta* slávnostne zažili svoju premiéru až v roku 1989 potom, ako bol film z trezoru uvoľnený do distribúcie. Martinčekovu situáciu pekne charakterizuje Marián Pauer. „*Bolo že to problémov, keď sa dakde objavili Martinčekove fotografie starých ľudí. Takých, akí v skutočnosti boli, v prostredí, v akom žili. To že je Slovensko? Nie je to znevažovanie generácie našich otcov a dedov? Chvíľu to trvalo, kým sme si aj v našich zemepisných šírkach uvedomili, že je to rozprávanie o veľkom dare. O tom, že človek by sa nemal nikdy zmieriť s osudom, že by sa nemal vzdávať.*“

Ten, kto sa doteraz nestretol s tvorbou Martina Martinčeka, má pohľad na film určite trochu ochudobnený. Nie však natoľko, aby ho film svojim vyznaním naopak k tomu nazretiu čo i len do knižky Ako sa krúti svet nemotivoval. ■

„Chcem, aby moje fotografie vyzerali čo najviac ako fotografie tak, aby ten, kto nemá oči, ktoré vidia, si ich vôbec všimol.“
Martin Martinček

Autorka je filmová recenzentka
Foto archív

Bibliografické odkazy:

Martinček, Martin; Pauer Marián: *Ako sa krúti svet*, Bratislava, Slovart, 1995, 177 s.

Obrazy starého sveta (Pictures Of The Old World, 1972)

Réžia: Dušan Hanák

Námet a scenár: Dušan Hanák

Dramaturgia: Boris Hochel

Kamera: Alojz Hanúsek

Hudba: Georg Friedrich Händel, Václav Hálek, Jozef Malovec

Strih: Alfréd Benčíč

Zvuk: Ondrej Polomský

roviny majú spoločnú základňu v autorovej nevednej schopnosti zaznamenať v najvhodnejšom okamihu to, čo ostatní často obchádzajú bez povšimnutia. Spôsobom stvárnenia jednoducho dokáže dať najavo i svoje stanovisko k zobrazovanému javu. ... • ... Dlhé roky, v čase i nečase, formoval sa Martinčekov dôverný vzťah k prírode. Ochota učiť sa poznávať neznáme písmená v jej abecede mu umožnila čítať v novom prameni inšpirácie a prinášať o tom svedectvo vo svojich snímkach. O dlhoročnom dialógu s riekou sa autor vyjadril, že „vidieť ju nesmrteľnú, živú a farebnú, je veľkým šťastím. Rieka je hlboko vďačná, že dovolila, aby ju tak dlho obťažoval.“ ... • ... Osobitnou, doteraz nedocenenou a v celistvosti nepublikovanou časťou diela tohto autora sú jeho obrazové cykly. Súbor fotografií s presne koncipovaným pôdorysom a vnútornými zákonitostami. Na nevelkom priestore, v hutnej skratke, dokáže obsiahnuť „veky a dialky, stáročia a svety, nesmieme veci veľké a veľký vesmír vecí...“ O jednom z takýchto cyklov, Tajomstvo hory, Martinček hovorí: „Mohol by som ho nazvať aj umenie hory. Pripomína hodnotu živého stromu a jeho odvahu odísť zo života rovnako heroicky, ako heroicky prežil svoj život. Vyvažuje takto nevšímavosť ľudí, ktorí ho mali mať radi, dokiaľ žil.“ ... • ... Početné sú Martinčekove obrazové publikácie. Na ich tvorbe spolupracovali s ním poprední slovenskí básnici. Najmä však spolupráca s majstrom Milanom Rúfusom vyústila v súzvuok dvoch múz. Knihy, ktoré takto vznikli, tvoria zlatý fond tohto druhu literatúry na Slovensku. • Martin Martinček svojou tvorbou uchováva pre nás studňu so živou vodou. Neprestajne zblnkoce vókol nás a v nás. Kto má srdce -- nech počúva. Niekomu povie viac, niekomu menej. Určite však nikoho nenechá zomrieť smädom po živote. Sú to snímky nasnímané včera, pre dnešných, ktoré hovoria o zajtrajšku. O všetkých ďalších ránoch, o príležitosti byť a žiť. Ako ľudia.